

pracownia badań
i innowacji
społecznych

PRACOWNIA BADAŃ I
INNOWACJI
SPOŁECZNYCH
STOCZNIA

**OPIS CIEKAWEGO
PRZYKŁADU
PARTYCYPACJI
DZIEŃ DEMOKRACJI
DLA SENIORÓW, GMINA
MORA (SZWECJA)**

KATARZYNA JEZERSKA

Opracowanie powstało w ramach programu Laboratorium Partycypacji Obywatelskiej realizowanego przy wsparciu Fundacji im. Stefana Batorego.

Organizator: *Samorząd gminy Mora (Szwecja)*

Czas trwania: *Po raz drugi wiosną 2011 roku, planowany corocznie. Całodzienne spotkanie, po paru miesiącach krótsze spotkanie (hearing) sprawdzające efekty.*

Co się działo: *Gmina Mora (ponad 20 000 mieszkańców) stawiana jest jako przykład skutecznego włączania młodzieży w procesy partycypacyjne. Od lat organizuje się tu Dni Demokracji dla młodzieży, dające im możliwość bezpośredniego spotkania się z lokalnymi politykami i urzędnikami gminy, a także przedyskutowania i sprecyzowania problemów i oczekiwań specyficznych dla tej grupy. Seniorzy wyrazili chęć przetestowania tego samego modelu spotkań.*

Metoda: *warsztaty przyszłościowe (Future Scenario Workshops)*

Przydatna do: *Docierania do specyficznych potrzeb określonych grup społecznych - daje im szansę nie tylko przedstawienia braków i niedociągnięć aktualnych praktyk, ale również kreatywnego, pozytywnego zarysowania oczekiwań. Dobra do wzmacniania poczucia wspólnoty w grupie, mobilizuje do współdziałania.*

Kontakt: Åke Nyström ake.nystrom@mora.se

HISTORIA POMYSŁU

Gmina Mora, podobnie jak inne szwedzkie gminy, coraz częściej odwołuje się do ideału zaangażowania społecznego. Szeroki zakres włączania obywateli w procesy planowania, decydowania i ewaluowania zmian w gminie stał się oczywistą aspiracją lokalnych polityków i pracowników administracji. Uzasadnia się to malejącym zaufaniem do polityków, mniejszą frekwencją wyborczą, oraz trudnością z werbowaniem nowych członków do partii politycznych. By zminimalizować oddziaływanie tych czynników oraz ewentualnie odwrócić te tendencje, władze lokalne szukają alternatywnych źródeł legitymizacji władzy, zasięgając opinii obywateli także pomiędzy wyborami. W Mora powołano m. in. Panel Mora, aktualnie grupę około 160 obywateli powyżej 16 roku życia, którzy regularnie (mniej więcej 4 razy do roku) dostają zapytania ankietowe od polityków. Panel jest ciałem doradczym, dostarcza politykom dodatkowego podłoża do podjęcia decyzji. Istnieje tam również inicjatywa obywatelska przysługująca wszystkim osobom zameldowanym w gminie, nie wykluczając dzieci ani imigrantów nie posiadających praw wyborczych. Korzystający z inicjatywy mają możliwość osobistego stawienia się na obradach sejmiku gminnego, podczas których mogą oni przedstawić bezpośrednio swoje argumenty, a ich propozycje są rozpatrywane. Decyzja odnosząca się do inicjatywy obywatelskiej musi zapaść nie później niż rok po jej zgłoszeniu.¹

Mora jest w Szwecji podawana jako wzór do naśladowania w kwestii zaangażowania młodzieży w procesy partycypacyjne. Dni Demokracji z zastosowaniem warsztatów przyszłościowych są tam stosowane od 2001 roku, jednak do tej pory kierowane były wyłącznie do dzieci i młodzieży (9-19 lat). W 2010 roku po raz pierwszy zorganizowano podobną akcją zorientowaną tym razem na seniorów. Wykorzystując doświadczenie młodzieży, postanowiono zaangażować przedstawicieli Rady Młodzieżowej jako moderatorów spotkania seniorów. Tematem spotkania z 2010 roku był rozwój gminy Mora, natomiast w 2011 roku spotkano się pod hasłem „Wizja Mora” (Bildn av Mora). Temat ten przewijał się także w pracy gminy w 2011 roku, również Dzień Demokracji dla młodzieży w 2011 roku odbywał się pod tym hasłem.

---

¹ Różne możliwości wpływu obywateli na działalność gminy zebrane są na stronie internetowej pod hasłem „Możliwości wpływu”.
<http://www.mora.se/Kommun--politik/Paverka-din-kommun/>

METODY

Dzień demokracji w gminie Mora ogranicza się do stosowania jednej metody, sprawdzonej wielokrotnie podczas Dni Demokracji dla młodzieży zorganizowanych przez gminę już 12 razy. Zaadaptowano na własne potrzeby i częściowo uproszczono „warsztaty przyszłościowe” (Future Scenario Workshop). Metoda ta, wypracowana przez Roberta Jungka w latach 60. XX wieku w Niemczech, pomaga grupie ludzi o różnym zapleczu, doświadczeniach i poglądach wypracować wspólny plan działania. Pozwala na przełamanie stereotypów w myśleniu i oczekiwaniach, dzięki czemu prowadzi często do nieoczekiwanych pomysłów i kreatywnych rozwiązań. Zazwyczaj pokreśla się mobilizujący potencjał tej metody. Warsztaty przyszłościowe składają się z trzech faz:

- **fazy krytyki**, podczas której uczestnicy definiują problemy w aktualnym funkcjonowaniu gminy lub związane z zagadnieniem, które jest przedmiotem spotkania. Skupiają się tutaj na negatywnej ocenie status quo;
- **fazy utopii**, podczas której uczestnicy mają się oderwać od rzeczywistych problemów i naszkicować idealistyczną wizję;
- **fazy działania**, podczas której wypracowuje się konkretne plany działania biorąc za punkt wyjścia wyniki fazy utopii. Uczestnicy zastanawiają się czy i w jaki sposób można wprowadzić w życie cele sformułowane w fazie utopii.

W Dniu Demokracji dla seniorów w 2011 roku wzięło udział 34 mieszkańców gminy. Spotkanie prowadzone było przez dziesięciu wcześniej przeszkolonych przedstawicieli Rady Młodzieży Mora. Trzech urzędników asystowało młodzieży przez cały dzień. Seniorów podzielono na cztery grupy, w których dyskutowano na temat „Wizji gminy Mora”. Większość uczestników stanowili członkowie

którejsz organizacji emerytów, obecni byli również przedstawiciele gminy - politycy i urzędnicy.

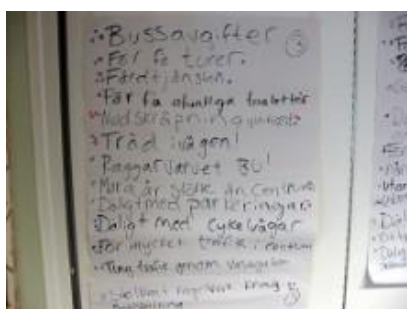
Spotkanie w jednej z grup seniorów prowadzone przez młodzież

Dla porównania, w Dniu Demokracji młodzieży w 2011 roku wzięło udział 110 uczniów w wieku 9-19 lat. 20 przedstawicieli Rady Młodzieży Mora oraz 9 polityków i urzędników gminy pełniło rolę prowadzących spotkanie. Dodatkowo 11 uczniów liceum dokumentowało warsztaty. Do tego doszła jeszcze spora grupa wizytatorów z innych gmin szwedzkich oraz gości ze Słowacji.

Spotkanie z seniorami zaczęło się przywitaniem przez Petera Helandera, członka Rady Gminy i jednocześnie przewodniczącego gminnej Rady Emerytów. Przedstawił on tematy dyskutowane na Dniu Demokracji seniora z 2010 roku oraz ustosunkowanie się gminy do pomysłów przedstawionych przez uczestników. Jednym z konkretnych efektów Dnia Demokracji 2010 było rozpoczęcie budowy Dworca Centralnego, a także budowa nowych mieszkań komunalnych przeznaczonych dla seniorów. Jon Svensson, inny przedstawiciel gminy, wygłosił prezentację na temat projektu „Wizja gminy Mora”, który zapoczątkowała ankieta wysłana do mieszkańców gminy. W projekt ten zaangażowanych było wiele różnych grup interesu, takich jak przedsiębiorcy, władze wojewódzkie, kościół, organizacje sportowe i kulturalne.

SZCZEGÓŁOWY PRZEBIEG WARSZTATÓW PRZYSZŁOŚCIOWYCH W TRAKCIE DNIA DEMOKRACJI DLA SENIORÓW W 2011 ROKU:

Faza krytyki

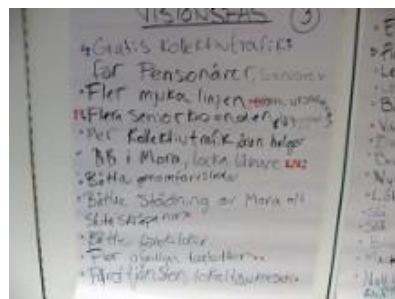

Przykładowa lista negatywnych opinii ze znacznikami, które w przejrzysty sposób umożliwiają ranking braków i niedociągnięć.

Seniorzy mieli tu możliwość wyrażenia niezadowolenia z jakiegoś obszaru działalności gminy, wypunktowania czego brakuje w ofercie usług oferowanych przez gminę. Prowadzący notowali wszystkie uwagi na tablicy. Każdy z uczestników otrzymał pięć kolorowych znaczników, które należało przykleić przy pozycjach najbardziej popieranym przez daną osobę. Dzięki temu stworzono listę priorytetów negatywnych opinii.

Faza utopii

Po krótkiej przerwie seniorzy wrócili do swoich grup, aby przejść do kreatywnej fazy utopii. Zamiast krytykować to co jest, uczestnicy mieli wtedy możliwość przedstawienia swoich marzeń i oczekiwań dotyczących funkcjonowania gminy Mora z punktu widzenia seniorów. Również tutaj zastosowano kolorowe znaczniki do utworzenia listy priorytetów.

Przykładowa lista kreatywnych pomysłów z fazy utopii

Faza działania

Kolejnym etapem Dnia Demokracji była faza działania, podczas której poszczególne grupy przekuwały idealistyczne wizje z fazy utopii na plany działania, które można wdrożyć w gminie. Decydowały o tym *co* i *jak* wprowadzić w życie, oraz *kto* i *kiedy* powinien się podjąć realizacji konkretnych pomysłów. Celem było stworzenie bazy pomysłów dla pracowników gminnych, uwzględniających interesy seniorów.

Wśród planów działania znalazły się między innymi:

1. **CO:** aktywizacja seniorów

DLACZEGO: ruch dla starszych

KTO ODPOWIEDZIALNY: komisja socjalna i związki emerytów

KIEDY: zanim umrzemy

JAK: subwencionowane lub darmowe zajęcia takie jak pływanie, jazda na nartach i inne sporty; zajęcia kulturalne, nauka języków i obsługi komputera, zajęcia z tkania. Zorganizowanie miejsca spotkań dla seniorów.

GDZIE: lokal jednego ze związków emerytów

2. **CO:** przywrócić atrakcyjność wioskom położonym na terenie gminy. Działać na rzecz zachowania w nich szkół, sklepów. Zagospodarować opuszczone działki.

DLACZEGO: ważne dla społeczności lokalnej, atrakcja dla turystów

KTO ODPOWIEDZIALNY: rady wioskowe, mieszkańcy wiosek, gmina Mora

KIEDY: od zaraz, długofalowa praca

JAK: zapewnić dostępność działek i domów na sprzedaż, by zachęcić młode rodziny do osiedlania się na wsi. Mieszkańcy wsi muszą kupować w lokalnych sklepikach, jeżeli chcą je utrzymać. Przygotować do sprzedaży nieużytkowane grunty gminy i niezagospodarowane domy.

GDZIE: we wsiach.

Ostatnim punktem programu była ewaluacja Dnia Demokracji. Seniorzy wydali bardzo pozytywną opinię samej idei dnia, jego przeprowadzenia oraz wkładu pracy młodzieży.

Po zakończonym Dniu Demokracji, plany działania zostały przekazane Radzie Gminy, która rozesłała poszczególne postulaty do odpowiednich jednostek gminy. Następnie, po paru miesiącach, odbyło się spotkanie (hearing), na którym seniorzy mogli jeszcze raz dogłębnie przedyskutować swoje plany działania oraz dowiedzieć się co gmina zrobiła/zamierza zrobić w odpowiedzi na przedstawione postulaty.

Spotkanie (hearing) po Dniu Demokracji

W spotkaniu uczestniczyło 40 seniorów oraz urzędnicy gminni odpowiedzialni za obszary, których dotyczyły propozycje seniorów. Plany działania wypracowane przez seniorów pogrupowano w trzy bloki tematyczne: rozwój centrum, rozwój obszarów wiejskich i komunikacja miejska. Każdy z tych bloków został omówiony w odniesieniu do prac aktualnie prowadzonych oraz planowanych w gminie przez odpowiednich urzędników.

EFEKTY

Raport z Dnia Demokracji dla seniorów opublikowany został na stronie internetowej gminy Mora. Są tam również zamieszczone kompletne listy priorytetowe z poszczególnych faz warsztatów oraz ewaluacja procesu.²

Wymierne efekty to odniesienie się gminy do priorytetów wyznaczonych przez seniorów w 2010 i 2011 roku. Zarówno młodzież jak i seniorzy podczas swoich dni demokracji wskazywali na potrzebę przebudowy i odświeżenia dworca centralnego. Prace w tym kierunku zostały podjęte, przebudowa dworca zakończy się w 2013 roku. Inną kwestią, której seniorzy dawali pierwszeństwo na swoich listach była budowa mieszkań komunalnych przeznaczonych dla seniorów. Również w tym przypadku prace zostały rozpoczęte, a związki emerytów będą konsultowane na różnych etapach planowania i budowy.

W porównaniu z Dniami Demokracji dla młodzieży, wyżej opisane Dni Demokracji dla seniorów wykazują się stosunkowo małą popularnością. Częściowo jest to powodowane tym, że w przypadku

² Raporty z odbytych dni demokracji dla seniora. Raport z 2010 roku: <http://www.mora.se/Documents/PDF-filer/Utvecklingsenheten/demokratidag-sen-2010-rapp.pdf> i z 2011 roku: <http://www.mora.se/Documents/PDF-filer/Utvecklingsenheten/demokratidag-2011-sen-rapp.pdf>

dzieci i młodzieży podstawową komórką reklamującą, oraz pomagającą w przygotowaniach do Dnia Demokracji jest szkoła. Wszystkie szkoły w Mora są zaangażowane w akcję, wielu nauczycieli włączyło tę formę partycypacji obywatelskiej w swoje nauczanie o demokracji. Dzieci i młodzież przygotowują się w klasach do Dni Demokracji, (np. na ten z 2011 roku jedna ze szkół przygotowywała projekt graficzny odnoszący się do tematu spotkania - Wizji Mora) zaprezentowany później podczas warsztatów w formie wystawy.

W przypadku seniorów brak jest takiego jednoczącego forum. Gmina korzystała z różnych kanałów dotarcia do seniorów, m.in. ogłaszano to spotkanie w lokalnym radio i gazecie, na stronie internetowej gminy, zwrócono się również do związków i organizacji zrzeszających emerytów. Można przypuszczać, że bardzo pozytywne oceny ludzi starszych uczestniczących w Dniach Demokracji, oraz wymierne efekty jakie te spotkania przyniosły, zaowocują większym zainteresowaniem tą formą partycypacji obywatelskiej w roku 2012.

FINANSOWANIE

Dni Demokracji organizowane są niewielkimi nakładami pieniężnymi. Wykorzystuje się lokale gminy, jedynym bezpośrednim wydatkiem są koszty związane z cateringiem. W 2010 roku gmina zatrudniła na czas organizacji i przeprowadzenia Dnia Demokracji dla seniorów dziesięcioro młodych ludzi z Rady Młodzieżowej Mora, w 2011 roku nie było takiej potrzeby, ponieważ młodzież, która zajęła się prowadzeniem warsztatów chodziła jeszcze do szkoły, a prowadzenie warsztatów wykonała w ramach praktyk szkolnych. Wliczając koszty reklamy, na zorganizowanie Dnia Demokracji seniora w 2011 roku gmina wyłożyła około 10 000 koron szwedzkich (około 900 euro).

Jeden z pracowników administracji gminy Mora (Åke Nyström) od 2001 roku zajmuje się koordynacją projektów gminnych zorientowanych na młodzież. Podjął się on również zorganizowania Dni Demokracji dla seniorów.

PODSUMOWANIE

Zachęteni szeroką paletą możliwości wpływu dostępnych dla młodzieży, również seniorzy gminy Mora zgłosili chęć uczestniczenia w Dniach Demokracji dla nich przeznaczonych. Zastosowano na nich wypróbowaną metodę warsztatów przyszłościowych, które poprowadziła młodzież z gminnej Rady Młodzieży.

Dni Demokracji służą jako katalizatory partycypacji – spotykając się twarzą w twarz i dyskutując w ustrukturyzowanej formie na tematy związane z działalnością gminy, seniorzy mają możliwość

przedstawienia swoich interesów. Listy priorytetów zdefiniowane podczas warsztatów mają na celu nie tylko mobilizację polityków i urzędników gminy, mobilizują one także samych seniorów do działania (np. wezwanie do solidarnych zachowań konsumenckich, tj. kupowania w lokalnych sklepach).

Ważnym elementem tego procesu jest spotkanie organizowane po Dniu Demokracji, pełniące rolę informacji zwrotnej ze strony gminy. Politycy i urzędnicy mają wtedy możliwość ustosunkować się do planów działania wypracowanych przez seniorów, a także wspólnie zaplanować formy włączenia seniorów w różne etapy wdrażania propozycji, do których gmina się przychyliła.

LINKI

[Strona główna gminy Mora](#) - pod hasłem „Możliwości wpływu” (Påverka din kommun), zebrane są różne formy partycypacji obywatelskiej dostępne dla mieszkańców gminy

[Strona Rady Emerytów](#) gminy Mora

[Raport](#) z Dnia Demokracji dla seniorów w 2011 roku

[Raport](#) ze spotkania po Dniu Demokracji dla seniorów w 2011 roku